

sedanje generacije so bili v Laosu profesorji, proučevali so stare običaje, mešali so se z domačini. V Kambodži so bili arheologi, odkrili so največji spomenik kmerske kulture — Angkor-Wat. Kaj so piramide proti njemu! Restavrirali so budistična svetišča v Anamu, Sajgon se je razvil v veliko kozmopolitsko mesto, v Pariz Daljnega vzhoda.

Od vseh zahodnih narodov so prav Francozi najbolj razumeli Azijo. Zato zagovarjajo v vietnamskem vprašanju tudi azijsko rešitev. Ne vojne med Severnim in Južnim Vietnamom, marveč pogajanja — tu je rešitev. Francija meni, da gre predvsem za državljansko vojno in šele nato za »agresijo« Severnega Vietnama.

Američani so prepričani, da je vojna edina rešitev in da bi pogajanja, vsaj v sedanjem trenutku, pomenila slabost. Kajti Vietnam je ključ do vse jugovzhodne Azije. Če izgube ta ključ, izgube vse, plaz se bo širil naprej. Kako bodo reagirali njihovi zavezniki?

Z eno besedo: Vietnam je postal iz subjekta spet objekt zgodovine. Njegova usoda je tragična. Res je, Koreja je razbita na dve državi, Kašmir je jabolko spora med Indijo in Pakistanom, na Cipru se nadaljuje tiha vojna med Grki in Turki. Palestina — kakšna tragedija za Arabce! Prebivalci Indonezije in Malezije pripadajo isti rasi, govorijo sorodna jezika — vendar, zdaj govorje strasti, sovraštvo...

Komaj se je Vietnam osvobodil francoskega kolonialnega sistema, že je postal jabolko spora med dvema velikanoma. Pomlad je bila kratka, zdaj merita tu svoje moči Amerika in Kitajska. Taka je tudi usoda Laosa, kjer je vladala še pred nekaj leti neskaljena idila.

Tudi na Koreji je prišlo do konflikta, do konfrontacije. V tej vojni so se lahko Američani prepričali, da je Kitajska na svojih (azijskih) tleh nepremagljiva. Spoznali so, da se v Aziji ne smejo zaplesti v nobene operacije, ki zahtevajo veliko angažiranje vojaštva.

Vojna se lahko konča letos ali v desetih letih — to je odvisno od Washingtona in Pekinga. Vietnam je le figura na veliki šahovski deski, ta deska pokriva ves zahodni del Pacifika. Ta igra se nadaljuje zdaj z brutalnimi, zdaj z rafiniranimi metodami. Peking meni, da je čas na njegovi strani in da ne more izgubiti igre, če bo vztrajen. Prepričan je, da bo zmagal vzhodni veter.

Za bogato Ameriko — tistih nekaj letal! Za 700-milijonsko Kitajsko s svojim velikim človeškim potencialom — nič! Toda Vietnam! Tragedija, kakršne pozna le azijska zgodovina.

M. O.

NORME SOCIALISTIČNE MORALE. — »Kupec ni dolžan gospodarski organizaciji plačati višje cene od cene, za katero se je bil pogodil, ne glede na to, če je ta cena nižja od navadne. Če pa je kupec ob znanju obeh pogodbenih strank zavestno favoriziran, ker kupuje blago po nižji ceni od navadne, tržne, potem takšna pogodba nasprotuje normam socialistične morale, in je nična.« Tako je vrhovno sodišče Jugoslavije — menda prvič — odločilo v nekem sporu, ki — kot bomo videli — ni kaj posebnega. Pravniki bomo utemeljitev tega

vsekakor zanimivega sodnega sklepa našli v zadnjem zvezku sodnih določb, nas pa pri tem sporu zanima nekaj drugega...

Zgodba je tako rekoč vsakdanja. Delavski svet nekega podjetja je sklenil, da bo opeko in drug gradbeni material prodal članom svojega delovnega kolektiva po ceni, ki je nižja od navadne tržne cene; na temelju tega sklepa je neki član kolektiva sklenil s svojim podjetjem kupno pogodbo, kajpak za ceno, ki je bila nižja od tržne cene. Pogodba je bila sklenjena pravilno in vse bi bilo »v redu«, ko ne bi podjetje — iz nam neznanih vzrokov — vložilo tožbe, s katero je zahtevalo doplačilo kupnine. Toženec se je tej zahtevi uprl, češ da je kupna pogodba veljavna in da z zakonom ni prepovedana, saj je o ceni sklepal delavski svet podjetja, torej najvišji samoupravni organ.

Tako sodišče prve stopnje kot tudi pritožbeno sodišče sta tožbeni zahtevek zavrnila: sklenjena kupčija ni nemoralna, ni v nasprotju z veljavnimi predpisi, zaradi tega toženec ni dolžan plačati višje cene, kot se je pogodil, kajti pogodbene obveznosti je treba spoštovati.

Vrhovno sodišče Jugoslavije pa je bilo drugačnega mnenja. Navedlo je 8. in 9. člen zvezne ustave, navedlo je tudi določila zakona o sredstvih gospodarskih organizacij pa še uredbo o trgovanju; tudi delavski svet gospodarske organizacije ne more neomejeno razpolagati s sredstvi družbenega premoženja, s katerimi upravlja; organi samoupravljanja morajo sredstva, ki so družbena lastnina, uporabljati s pazljivostjo »dobrega gospodarja«; gospodarska organizacija svojim delavcem ali drugim potrošnikom ne sme prodajati blaga po cenah, ki so nižje od cen, po katerih se prodaja blago iste vrste in kakovosti.

Za vse te predpise — ustavo, zakon in uredbo — delavski svet in drugi vodilni organi podjetja najbrž sploh niso vedeli. To je pač hiba, na katero naletimo pogostoma, rekli bi celo, da prevečkrat. Dogaja pa se tudi — a tudi to pogostoma — da se v korist posameznikov obojestransko zavestno kršijo zakoniti predpisi...

Zanimivo pa je, da sta dve sodišči menili, da kaže spoštovati pravno pravilo, da je za stranki obvezno le tisto, kar sta se pogodili. Po tem načelu kupec pač ni dolžan plačati drugačne cene razen tiste, za katero se je bil pogodil, to pa ne glede, če je ta cena nižja od navadne cene na trgu. Če pa sta obe pogodbeni stranki vedeli, da je kupec s sklenjeno pogodbo favoriziran, ker se mu blago — v tem primeru je šlo samo za opeko — proda po ceni, ki je nižja od običajne, potem takšna pogodba nasprotuje normam socialistične morale, in je pravno neučinkovita.

Kakšen je nauk te »vsakdanje« zgodbe? Prvič, da vodilni organi v podjetjih zelo slabo poznajo predpise, po katerih bi morali delati. Drugič, da samoupravni organi gospodarskih organizacij mnogokrat sklepajo o zadevah, za katere niso pristojni. In tretjič: zavestno favorizirajo nekatere posameznike ki jim za »zasluge« ali pa glede na njihov položaj nudijo gmotne ugodnosti, do katerih niso upravičeni.

Res je, da ne kaže posploševati, vendar so takšni primeri marsikje postali že praksa, ki skoroda ne bode več v oči. Mnogokrat je s pravnega stališča celo vse »v redu«, čeprav se oba partnerja — tisti, ki daje, in tisti, ki sprejema — zavedata, da delata proti načelu, da veljajo zakoni enako za vse...

Toda mimo zakonov in predpisov je še nekaj, kar ni zapisano: norme socialistične morale. To je nemara eno izmed tistih kočljivih torišč, ki se jih prav neradi lotevamo. Vrhovno sodišče je odločilo: v tem primeru bo privilegirani kupec pač doplačal kupljeno opeko... Kaj pa drugi primeri, ko o socialistični morali ne razsoja sodišče?

D. S.

MIMOGREDE O PREŠERNOVIH NAGRADAH

Res ne velja razpravljati o tem, kdo naj prejme Prešernovo nagrado. Če bi jo dobili vsi, bi ne bilo nikakršnih problemov, ker pa je podeljena le redkim — tako redkim, da se število nagrajenih približuje že skorajda absolutni ničli, postane vprašanje seveda nekoliko bolj zapleteno in zamotano. Zadeva pa je navsezadnje zelo enostavna: s Prešernovimi nagradami bi morali podpreti vse tisto, kar je novo na raznih umetnostnih področjih, se pravi, vse kar v duhovnem in stilnem pogledu odpira nova obzorja in nove resnice — seveda relativne, če nočemo postati umetnostni dogmatiki. Zato je tudi delitev na glavne in stranske nagrade v bistvu izraz precejšnje metodološke zadrege in nejasnosti. Tisto, kar je v umetnosti visoko in kvalitetno, ni odvisno od stranskih in glavnih nagradnih tirov, niti ne od starosti in od ugleda, marveč predvsem od dela, talenta in idejnih nazorov posamezne umetniške storitve. Potemtakem, če dobimo v enem koledarskem letu en dober roman, dve pesniški zbirki, tri kipe, štiri kompozicije, pet igralskih storitev, šest pevskih in koncertnih izvedb (vrstni red je zgolj naključen), torej dela, ki so na evropskem povprečju, nagrajemo jih. Zakaj, kdo bo tisti, ki bo natančno izmeril kvantum kvalitete stvaritev na posameznih umetnostnih področjih in na primer izračunal estetsko razmerje med igralsko storitvijo in romanom, med skulpturo in glasbeno kompozicijo? Ni ga. In ker takega ni in ga tudi biti ne more, je seveda problem Prešernovih nagrad vsako leto bolj zapleten in na videz nerazrešljiv. In še na nekaj ne pozabimo: s čim in s kom lahko Slovenci vstopimo v zbor sveta. S Prešernom smo prav gotovo to storili in od tega je minilo že več kot sto let. Njemu sledi še nekaj imen tega stoletja, ki so dostojno in trajno predstavila slovensko umetniško in kulturno zmogljivost. Zatorej podprimo vse, kar raste in se razvija, bodimo mecenji vseh tistih, ki so sposobni z močjo svojega talenta in spoznanja premagati provincialne okvire anonimne povprečnosti. Če pa nam zmanjka denarja, ga najbrž ne bo težko najti za večje število Prešernovih nagrad. Samo pomislimo na razne športne fonde in nagrade, na visoka finančna sredstva v nekaterih uradih, podjetjih in projektantskih ateljejih, na milijone, ki jih zapravljamo na banketih in slavnostih. Samo enoletna bera s teh področij bo zadostovala deset ali dvajset let — za Prešernove nagrade.

až